Τηλέμαχος Κάνθος
Το Γυναικοπάζαρο

1988-89
Ελαιογραφία σε κόντρα πλακέ
1.37 x 3.40 μ.
Συλλογή Πανεπιστημίου Κύπρου

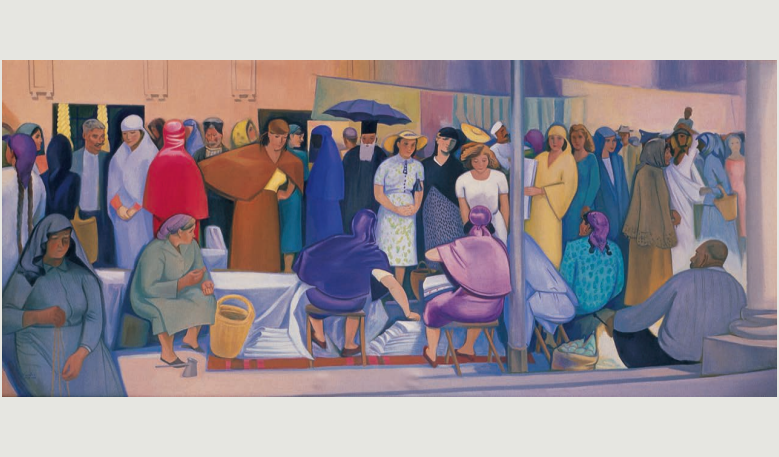

[English text follows]

Το Γυναικοπάζαρο (1988-89) αποτελεί το τελευταίο από τα έξι έργα της ομώνυμης σειράς του καλλιτέχνη Τηλέμαχου Κάνθου [εικ. 1]. Οι έξι ελαιογραφίες [εικ. 2-6], οι οποίες δημιουργήθηκαν μεταξύ 1967 και 1989, είναι απόρροια μιας προεργασίας περίπου οκτώ χρόνων (1942-50), κατά τη διάρκεια των οποίων ο καλλιτέχνης πραγματοποίησε πολυάριθμα σκίτσα και υδατογραφίες με θέμα το γυναικοπάζαρο της Λευκωσίας. Τις ελαιογραφίες αυτές συνοδεύει και μία έβδομη με την ίδια θεματολογία [εικ.7], η οποία φιλοτεχνήθηκε το 1949 και είναι πολύ μικρότερη σε διαστάσεις από τις υπόλοιπες έξι.

Γυναικοπάζαρο ονομαζόταν η υπαίθρια λαϊκή αγορά η οποία λειτουργούσε κάθε Παρασκευή στη Λευκωσία στην περιοχή της «Αλάμπρας» (πρώην Εμπορική Λέσχη), στο τέρμα της οδού Λήδρας και της συμβολής της με την εμπορική οδό Ερμού. Η αγορά αποτελούσε μέχρι το 1958 χώρο συνεύρεσης Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και ονομαζόταν «γυναικοπάζαρο», γιατί οι πωλητές και οι πελάτες του ήταν επί το πλείστον γυναίκες. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα είδη που πωλούνταν στο γυναικοπάζαρο ήταν ρουχισμός, φαγώσιμα, μαγειρικά σκεύη και πολλά άλλα που ενδιέφεραν κυρίως τη γυναίκα και το νοικοκυριό της. Το παζάρι αυτό αποτελούσε κατάλοιπο της οθωμανικής περιόδου (γι'αυτό εξάλλου λειτουργούσε κάθε Παρασκευή, που ήταν η αργία των Τούρκων). Η εικόνα θύμιζε μεγάλο πανηγύρι. Δεκάδες πρόχειροι πάγκοι στήνονταν, στους οποίους τοποθετούνταν τα εμπορεύματα και εκατοντάδες αγοραστές πηγαινοέρχονταν, επιθεωρώντας, παζαρεύοντας, αγοράζοντας.

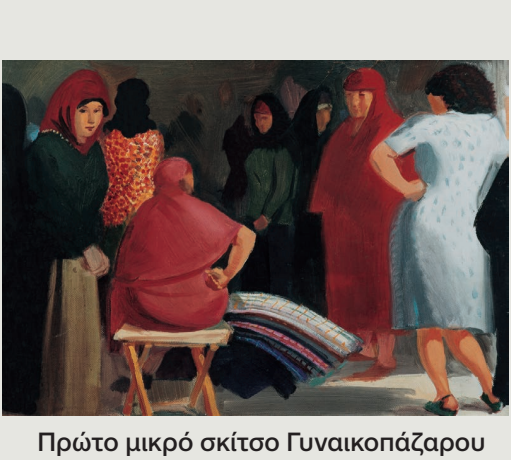

Πρώτο μικρό σκίτσο Γυναικοπάζαρου
1949, Λάδι σε προπαρασκευασμένο χαρτί, 32 x 45εκ.
Συλλογή οικογένειας Κάνθου

Η σύνθεση του έργου

Η υπαίθρια αυτή αγορά θα αποτελέσει μέχρι το 1958 χώρο συνεύρεσης των ντόπιων και περαστικών, και παράλληλα τον χώρο όπου ο καλλιτέχνης αναζητούσε υφολογικές και τεχνικές συνθέσεις μεταξύ των μορφών και του περιβάλλοντα χώρου. Το θέμα του γυναικοπάζαρου θα απασχολήσει τον καλλιτέχνη για περίπου σαράντα χρόνια. Η σύνθεση του έργου ξεδιπλώνεται σε οριζόντια διάταξη, ενώ οι διαστάσεις της είναι μεγαλύτερες από τα προηγούμενα έργα της σχετικής σειράς. Ο καλλιτέχνης τοποθετεί τις μορφές του σε όλη τη ζωγραφική επιφάνεια. Γυναικείες και αντρικές μορφές κατατάσσονται σε διαφορετικά επίπεδα, κάποιες σε πρόσθια και κάποιες άλλες σε οπίσθια όψη. Η σύνθεση πλαισιώνεται και ορίζεται μέσα από τον περιβάλλοντα χώρο: η πρόσοψη ενός κτιρίου στο πίσω πλάνο, τα σκαλοπάτια και οι κίονες δημιουργούν την αίσθηση θεατρικής σκηνής. Ο πάγκος έκθεσης των προϊόντων αποτελεί καθοριστικό στοιχείο της διάταξης των μορφών: οι μορφές του πρώτου πλάνου τοποθετούνται καθισμένες με την πλάτη στον θεατή πίσω από τον πάγκο, ενώ οι μορφές σε δεύτερο πλάνο τοποθετούνται όρθιες και μετωπικά μπροστά από αυτόν.

Η σκηνή προδίδει φιλοτέχνηση του έργου σε φως ανοικτού υπαίθριου χώρου που διαχέεται διάπλατα σε όλη την επιφάνεια του έργου, ενώ οι τεχνικές της φωτοσκίασης παραλείπονται. Χωρίς να επιδιώκει την οπτική αντίληψη του όγκου, ο καλλιτέχνης οριοθετεί τις μορφές με περιγράμματα, ενώ για το περιεχόμενο χρησιμοποιεί επίπεδα και ζωηρά χρώματα. Περιστασιακά χρησιμοποιεί ελαφρούς τόνους για να αποδοθούν οι πτυχές των ενδυμάτων.

Ως εκ τούτου, το εκφραστικό ύφος της σύνθεσης ορίζεται μέσα από την επιπεδότητα και τη σχηματοποίηση των μορφών που επιτυγχάνεται με τον τρόπο απόδοσης του χρώματος. Ο καλλιτέχνης παραθέτει το χρώμα με καθαρότητα και ζωντάνια. Η όλη σύνθεση αναπτύσσεται σε ψυχρούς χρωματισμούς βάσει συμπληρωματικών χρωμάτων, συγκεκριμένα βάσει του μωβ, και ποικίλων τονικών διαβαθμίσεων του μπλε. Η λεία επιφάνεια μαρτυρεί τη χρήση της μπογιάς με φειδώ, χωρίς ωστόσο το χρώμα να χάνει την πηγαιότητά του. Η ιδιαιτερότητα της κάθε μορφής ως προς τη στάση του σώματος, την κατεύθυνση του βλέμματος, και τα ενδυματολογικά της χαρακτηριστικά προσδίδει στην καθεμιά μια αίσθηση αυτονομίας. Μέσα από το έργο προβάλλεται ένα πλούσιο αμάλγαμα κοινωνικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών προερχόμενα από την κουλτούρα που συναντάται στο γυναικοπάζαρο.

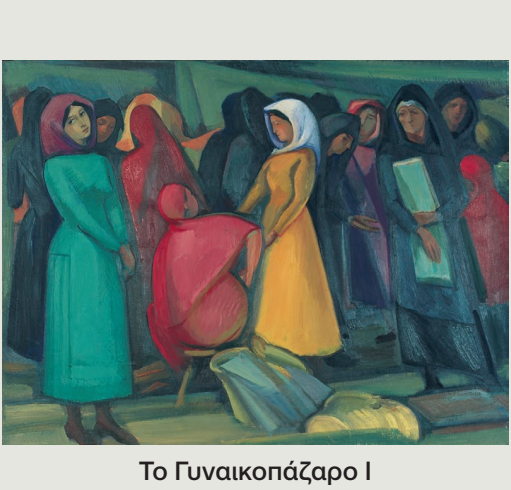

Το Γυναικοπάζαρο I
1967, Λάδι σε καμβά, 76 x 102 εκ.
Συλλογή οικογένειας Κάνθου

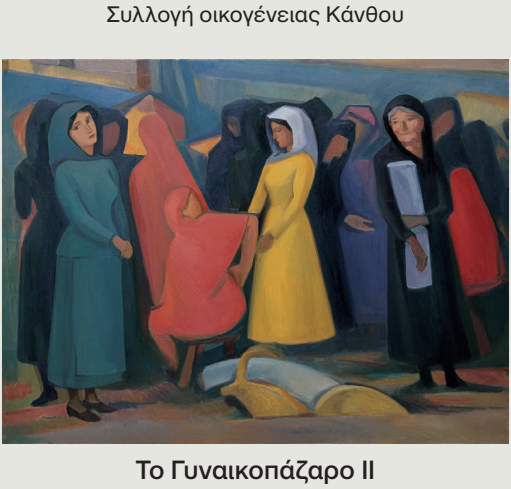

Το Γυναικοπάζαρο II
1971, Λάδι σε καμβά, 98 x 130 εκ.
Πινακοθήκη Λεβέντη

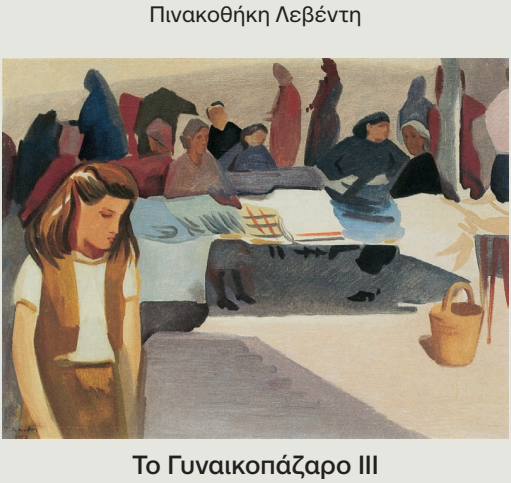

Το Γυναικοπάζαρο III
1973, Λάδι σε καμβά, 71 x 103 εκ.
Συλλογή οικογένειας Κάνθου

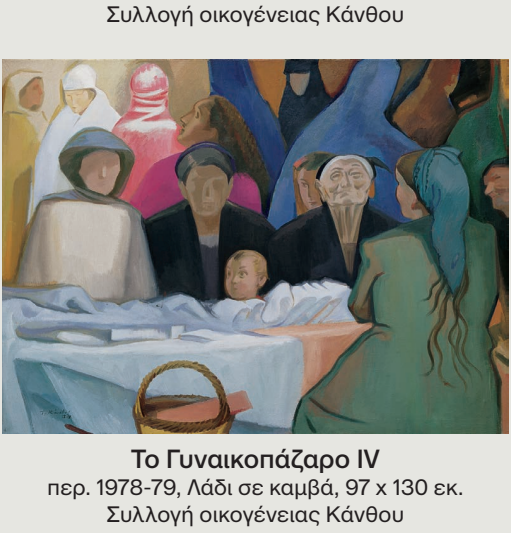

Το Γυναικοπάζαρο IV
περ. 1978-79, Λάδι σε καμβά, 97 x 130 εκ.
Συλλογή οικογένειας Κάνθου

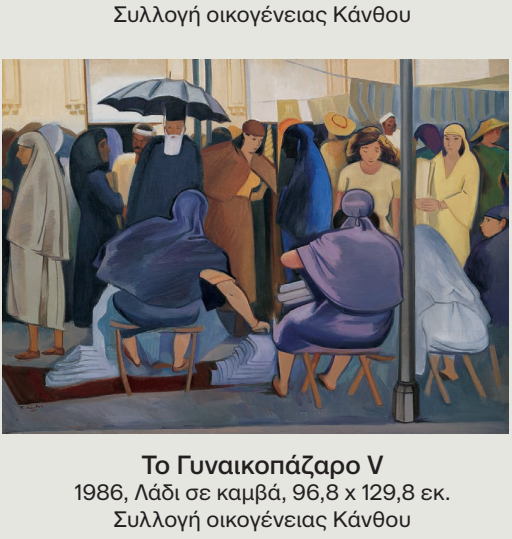

Το Γυναικοπάζαρο V
1986, Λάδι σε καμβά, 96,8 x 129,8 εκ.
Συλλογή οικογένειας Κάνθου

Τα σκίτσα και η στιγμιαία σύλληψη της εικόνας

Τα σκίτσα της σειράς αφορούν σε γυναίκες διαφόρων ηλικιακών ομάδων – πορτρέτα, μεμονωμένες ή σε σύνολα - ζωγραφισμένες με μολύβι, κάρβουνο ή μελάνι. Οι σημάνσεις της κουλτούρας των πρωταγωνιστών μέσα από την ενδυμασία τους είναι εμφανείς, ενώ η στάση τους ως σιλουέτες και η εκφραστικότητα στο πρόσωπο τους δηλώνουν μια αμεσότητα που καταγράφεται στη στιγμιαία σύλληψή τους – το σκίτσο εξ αντικειμένου επιτρέπει την άμεση και γρήγορη αποτύπωση των εικονιζόμενων.

Στο σύνολό τους τα σκίτσα λειτουργούν σαν αποσπάσματα τα οποία ο καλλιτέχνης *συνθέτει* και ενσωματώνει στις έξι ελαιογραφίες. *Το Γυναικοπάζαρο* που παρουσιάζεται εδώ συνοδεύεται από πέντε σκίτσα της εν λόγω θεματικής. Τα σκίτσα αυτά αφορούν πορτρέτα, ατομικά ή ομαδικά, ζωγραφισμένα με μολύβι, κάρβουνο ή μελάνι και αποτυπώνουν γυναίκες διαφόρων ηλικιών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών αποδίδοντας με αμεσότητα τη ζωή του γυναικοπάζαρου και την ταυτότητα του τόπου σε χαρτί. Μέσα από τη σειρά αυτή, ο Κάνθος προσεγγίζει την πολυεπίπεδη έννοια της γυναικείας παρουσίας και τον κοινωνικό ρόλο της γυναίκας.

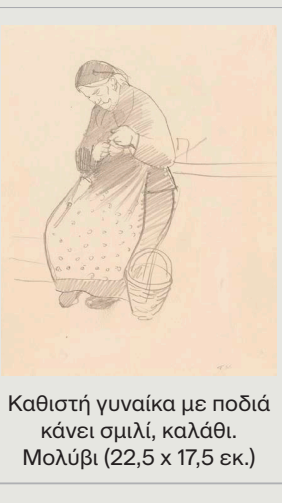

Καθιστή γυναίκα με ποδιά κάνει σιμιλί, καλάθι.
Μολύβι (22,5 x 17,5 εκ.)

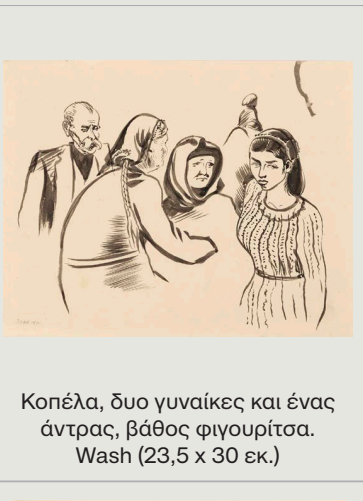

Κοπέλα, δυο γυναίκες και ένας άντρας, βάθος φιγουρίτσα.
Wash (23,5 x 30 εκ.)

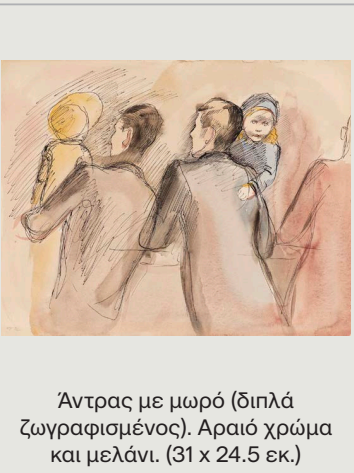

Άντρας με μωρό (διπλά ζωγραφισμένος). Αραιό χρώμα και μελάνι. (31 x 24.5 εκ.)

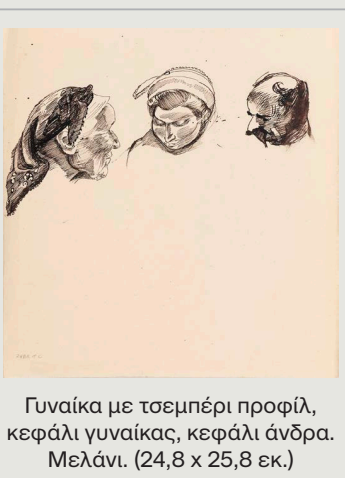

Γυναίκα με τσεμπέρι προφίλ, κεφάλι γυναίκας, κεφάλι άνδρα.
Μελάνι. (24,8 x 25,8 εκ.)

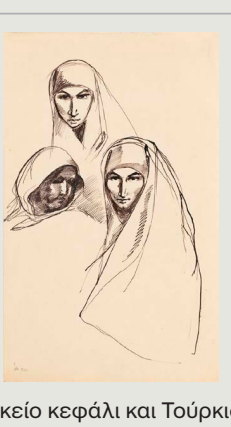

Γυναικείο κεφάλι και Τούρκισσα, διπλά σχεδιασμένη.
Μελάνι. (32,5 x 20 εκ.)

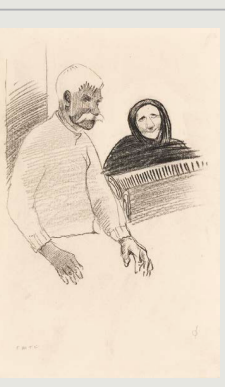

Άντρας με άσπρα μαλλιά, γριά, υφάσματα.
Μολύβι καρβουνί. (22,2 x 14 εκ.)

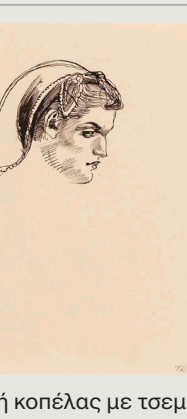

Κεφαλή κοπέλας με τσεμπέρι.
Μελάνι.
(18,2 x 13,6 εκ.)

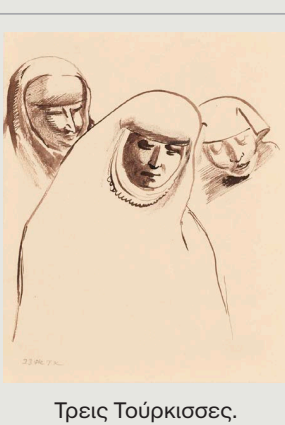

Τρεις Τούρκισσες.
Μελάνι και wash.
(17,5 x 14 εκ.)

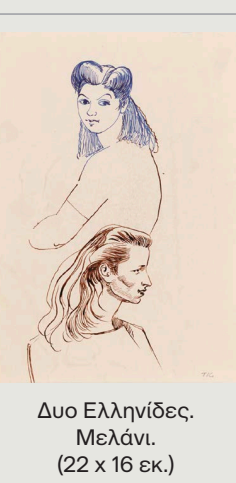

Δυο Ελληνίδες.
Μελάνι.
(22 x 16 εκ.)

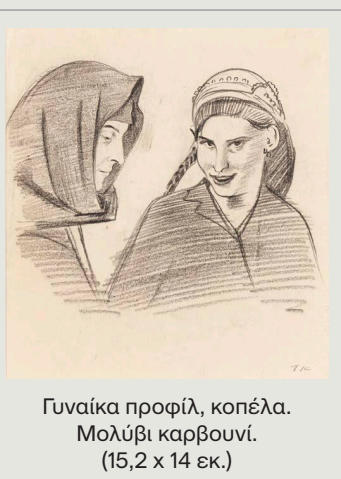

Γυναίκα προφίλ, κοπέλα.
Μολύβι καρβουνί.
(15,2 x 14 εκ.)

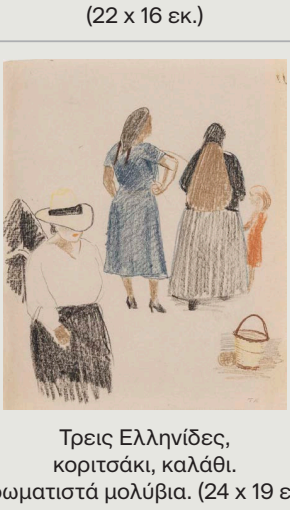

Τρεις Ελληνίδες, κοριτσάκι, καλάθι.
Χρωματιστά μολύβια. (24 x 19 εκ.)

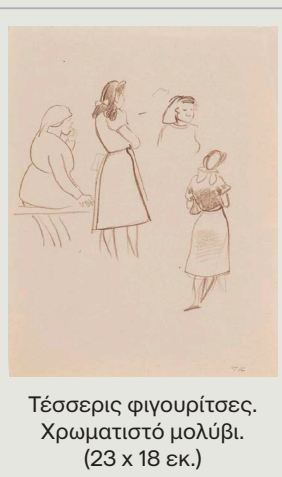

Τέσσερις φιγουρίτσες.
Χρωματιστό μολύβι.
(23 x 18 εκ.)

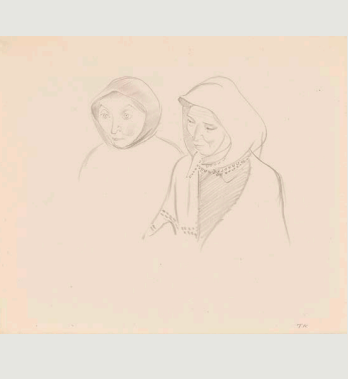

Δυο Ελληνίδες.
Μολύβι.
(23,7 x 20,1 εκ.)

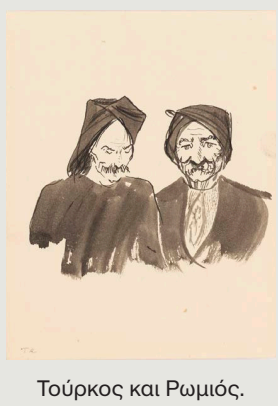

Τούρκος και Ρωμιός.
Wash.
(22,6 x 17,6 εκ.)

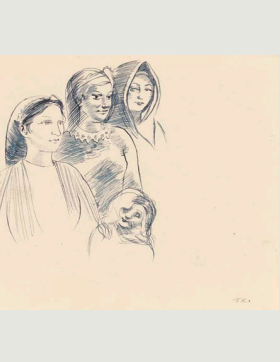

Τρεις κοπέλες και κοριτσάκι.
Μελάνι.
(13,6 x 18,8 εκ.)

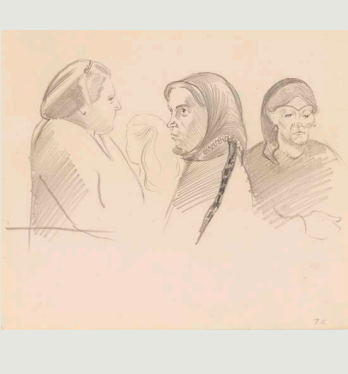

Τρεις γυναίκες, κοπέλα στο βάθος. Μολύβι.
(23,7 x 20,2 εκ.)

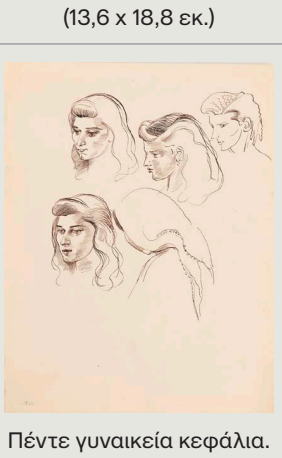

Πέντε γυναικεία κεφάλια.
Μελάνι.
(31 x 23,7 εκ.)

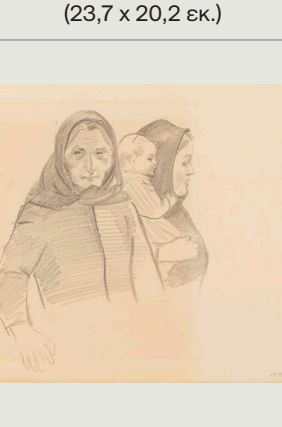

Γυναίκα και κοπέλα με μωρό.
Μολύβι.
(23,7 x 20,2 εκ.)

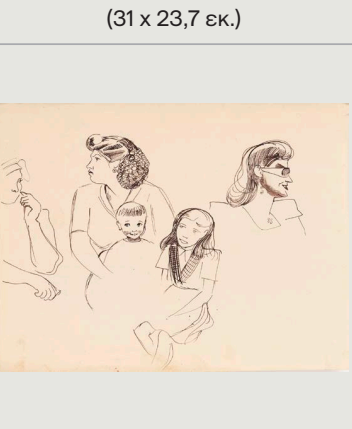

Τρεις γυναικείες φιγούρες, δυο παιδιά.
Μελάνι. (25 x 32 εκ.)

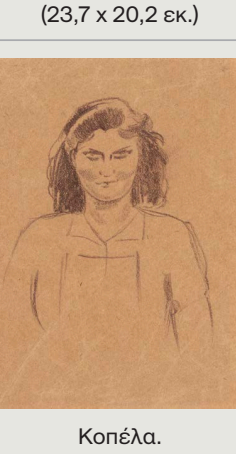

Κοπέλα.
Μολύβι χρωματιστό.
(22,7 x 16,5 εκ.)

Οι γυναίκες της Κύπρου και το γυναικοπάζαρο

Η γυναίκα κατέχει πρωταρχική θέση στα έργα του Κάνθου με θέμα το γυναικοπάζαρο. Ο θαυμασμός που έτρεφε προς αυτές, τόσο για το ήθος όσο και την ικανότητα τους, ήταν αρκετά για να ασχοληθεί επί δεκαετίες με αυτή τη θεματική. «Σε πιο ειρηνικούς καιρούς, δεκαετία του 40' με 50' στο γυναικοπάζαρο, που ήξερα από τα παιδικά μου χρόνια γύρω στο 1920», γράφει ο καλλιτέχνης, «έβλεπα πολλές Παρασκευές τη λαμπρή σύναξη, το πανηγύρι το πολύχρωμο με τις Ελληνίδες και Τούρκισσες αδερφωμένες πλάι, πλάι στους πάγκους να κάνουν την αγοραπωλησία. Υφαντά λογής, λογής, αλατζιές πολύχρωμες, άσπρα πανιά, δίμιτα, ταϊστά. Κεντήματα, μαντήλια πιπιλιαστά χρωματιστά για τις Ελληνίδες και Τούρκισσες, μεταξιά, μεταξωτά, πλήθος είδη. Δουλεύτρα, ανεφάντρα, τεχνίτισσα πολύπειρη, μεταπράτισσα. Ανεξάρτητη, θαρρετή προσωπικότητα με κόσμο δικό της, με άνεση και προσωπική ελευθερία. Υπεύθυνη τουλάχιστον όσο κι ο άντρας, φορέας και συνεχιστής μια κληρονομιάς πολιτισμού μακρόχρονου».

Η αφαιρετική εικαστική γραφή συνιστά μοιραίο αποτέλεσμα της προσήλωσης του καλλιτέχνη στο γυναικοπάζαρο και στην προσπάθεια του να δώσει, όπως υπογραμμίζει ο Χρύσανθος Χρήστου, «όχι τόσο τις λεπτομέρειες όσο την ιδιαίτερη ατμόσφαιρα και το πνεύμα του θέματος». Τα ενδυματολογικά χαρακτηριστικά των μορφών —φορέματα, φούστες, καπέλα, μαντίλες — προσδιορίζουν την καταγωγή, το επάγγελμα και την ηλικία των μορφών. Εδώ, ο Κάνθος δίνει ιδιαίτερη σημασία στα ενδύματα του κεφαλιού. Γυναίκες με μουσουλμανικές μαντίλες (χιτζάμ), άλλες με μαντίλια στο κεφάλι σε μια πιο παραδοσιακή κυπριακή ενδυμασία, άλλες με πιο σύγχρονα καπέλα, ένας ιερέας με το καλυμμαύχι του, ένας αξιωματούχος με το καπέλο του, μουσουλμάνοι με τουρμπάνια, νέοι και ηλικιωμένοι συνθέτουν τις αναφορές που προσδίδουν την ανθρωπολογική διάσταση του έργου.

Η αντίληψη και η ερμηνεία ενός έργου τέχνης ορίζεται από τη χρονική απόσταση μεταξύ της δημιουργίας και τη στιγμή της θέασης του. Η κάθε εποχή γεννά τα έργα της και οι κοινωνικές συνθήκες της κάθε εποχής καθορίζουν παράλληλα τον τρόπο αντίληψης και ερμηνείας τους στο παρόν συγκείμενο. *Το Γυναικοπάζαρο* του Κάνθου, ξεχωρίζει για τη διαχρονική του αξία σε ό,τι αφορά τη θεματολογία του, την ιστοριογραφία του τόπου και παράλληλα την ανάδυση του θέματος της πολιτισμικής ενσωμάτωσης στις μετα-αποικιοκρατικές συνθήκες του νησιού. Σε αυτό το πλαίσιο, οι γυναίκες και οι δράσεις τους παραμένουν στο επίκεντρο κοινωνικών, ανθρωπολογικών και καλλιτεχνικών ερευνών και έργων μέχρι και σήμερα.

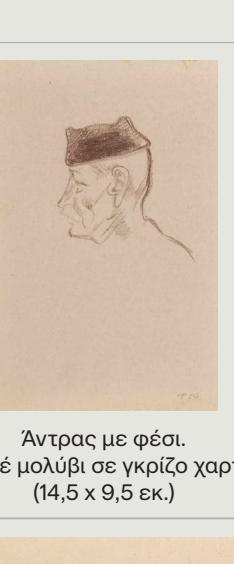

Άντρας με φέσι.
Καφέ μολύβι σε γκρίζο χαρτί.
(14,5 x 9,5 εκ.)

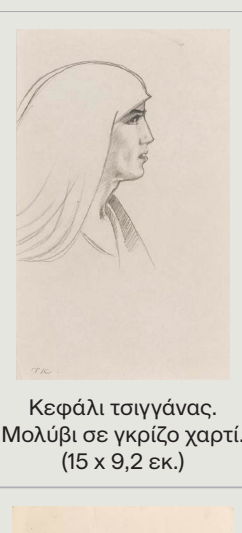

Κεφάλι τσιγγάνας.
Μολύβι σε γκρίζο χαρτί.
(15 x 9,2 εκ.)

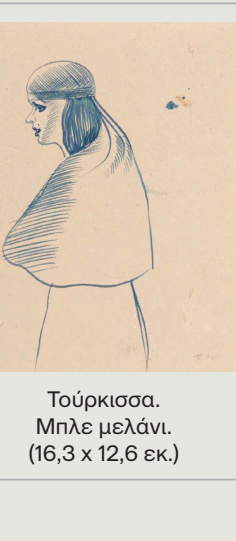

Τούρκισσα.
Μπλε μελάνι.
(16,3 x 12,6 εκ.)

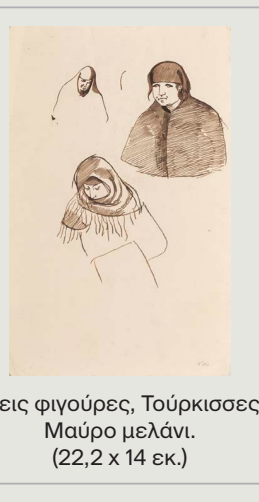

Τρεις φιγούρες, Τούρκισσες.
Μαύρο μελάνι.
(22,2 x 14 εκ.)

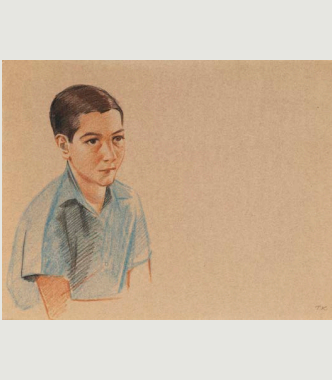

Αγοράκι. Χρωματιστά μολύβια σε γκρίζο χαρτί.
(19,2 x 25,8 εκ.)

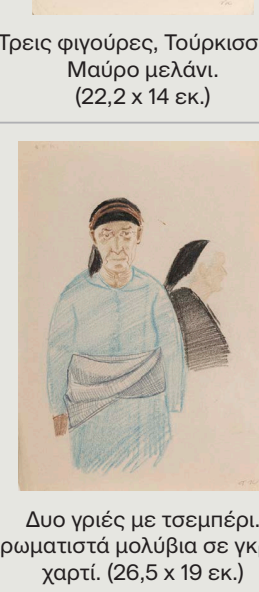

Δυο γριές με τσεμπέρι.
Χρωματιστά μολύβια σε γκρίζο χαρτί. (26,5 x 19 εκ.)

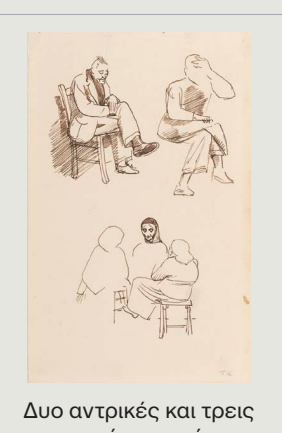

Δυο αντρικές και τρεις γυναικείες φιγούρες.
Μελάνι. (22 x 14 εκ.)

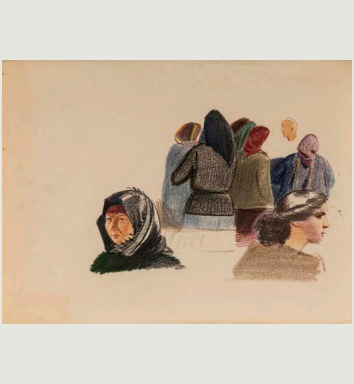

Γυναίκες. Χρωματιστά μολύβια σε γκρίζο χαρτί.
(23,5 x 30,5 εκ.)

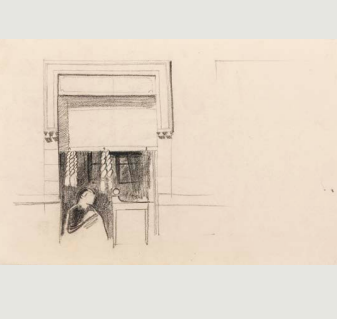

Προσχέδιο λεπτομέρειας του φόντου του «Γυναικοπάζαρου, 1988-1989».
Μολύβι καρβουνί, (14 x 22 εκ.)

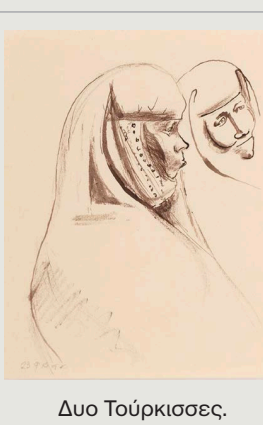

Δυο Τούρκισσες.
Μελάνι και wash.
(17,5 x 14 εκ.)

Τηλέμαχος Κάνθος, πρωτεργάτης της κυπριακής τέχνης

Ο Τηλέμαχος Κάνθος (1910-93) γεννήθηκε στην Άλωνα. Θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της πρώτης γενιάς Κυπρίων καλλιτεχνών και του μοντερνισμού στην τέχνη της Κύπρου. Από το 1929 μέχρι το 1939 φοίτησε στη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας με ειδίκευση στη ζωγραφική και τη χαρακτική. Στα τέλη του 1939 επέστρεψε στην Κύπρο, στο χωριό του, και αφοσιώθηκε στην τέχνη του, ζωγραφίζοντας και δημιουργώντας ξυλογραφίες. Το 1942-48 εργάστηκε στο κυπριακό θέατρο ως σκηνογράφος και ενδυματολόγος, γεγονός που συνέβαλε καθοριστικά στην εξέλιξη της αντίληψής του για τον τρισδιάστατο χώρο και το χρώμα. Το 1950 διορίστηκε καθηγητής τέχνης στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, όπου υπηρέτησε για περίπου είκοσι χρόνια. Πέραν από τη συνεισφορά του ως καλλιτέχνης και εκπαιδευτικός, ο Κάνθος συμμετείχε ενεργά και στα κοινά της καλλιτεχνικής κοινότητας του τόπου με έμπρακτο παράδειγμα τη συμβολή του στην ίδρυση του Επιμελητηρίου Καλών Τεχνών Κύπρου (Ε.ΚΑ.ΤΕ.) το 1964.

Ο Κάνθος, όπως και οι περισσότεροι πρωτεργάτες της κυπριακής τέχνης, ακολούθησε τις αρχές της ακαδημαϊκής του εκπαίδευσης και συγκεκριμένα των δασκάλων κοντά στους οποίους φοίτησε. Μαθήτευσε στους ζωγράφους Σπυρίδωνα Βικάτο και Δημήτριο Μπισκίνη και στον χαράκτη Γιάννη Κεφαλληνό. Καθοριστικές μορφές στην καλλιτεχνική του πορεία αποτέλεσαν οι συμφοιτητές του Γιάννης Τσαρούχης, Γιάννης Μόραλης και Βάσω Κατράκη. Ενώ το έργο του Κάνθου στηρίχτηκε σε παραδοσιακές θεματικές και τεχνοτροπίες, ο καλλιτέχνης δεν έπαψε να επηρεάζεται από σύγχρονα, δυτικότροπα πρότυπα. Στην προσπάθεια του να αποδεσμευτεί από μορφοπλαστικά στερεότυπα της ακαδημαϊκής τέχνης, ο καλλιτέχνης αναζήτησε νέα υφολογικά μέσα. Στράφηκε έτσι σε κινήματα και τάσεις από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και τις αρχές του 20^{ου} και συγκεκριμένα στη ζωγραφική του Πωλ Σεζάν, εδραιώνοντας με την πάροδο του χρόνου, το δικό του εικαστικό ύφος.

Η ζωγραφική και η χαρακτική αποτέλεσαν τα κυριότερα μέσα έκφρασης του, ενώ το κυπριακό τοπίο, η αγροτική ζωή και ο κόσμος του τόπου όριζαν ανέκαθεν τη θεματική των έργων του, καθιστώντας την τέχνη του «βιωματική», όπως ο ίδιος την έχει χαρακτηρίσει. Παρά την προτίμηση του για τη χαρακτική κατά τα χρόνια των σπουδών του, ο αριθμός των ζωγραφικών του έργων είναι πολύ μεγαλύτερος. Γενικότερα στην Κύπρο, η ζωγραφική υπήρξε το γονιμότερο των εικαστικών μέσων κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα. Ο Κάνθος ασχολήθηκε ακατάπαυστα με τη ζωγραφική μέχρι και το θάνατό του το 1993. Οι ατομικές του παρουσιάσεις, η συμμετοχή του σε ομαδικές εκθέσεις, αλλά πρωτίστως το σύνολο έργο του αποτελούν ενδείξεις της βαθιάς και ειλικρινούς αφοσίωσης του στην τέχνη. Τόσο το ανήσυχο πνεύμα όσο και η διορατικότητα που τον χαρακτήριζαν, τον καθιστούν εκφραστή των πρωτοπόρων – νεωτεριστικών – καλλιτεχνικών τάσεων της εποχής στο νησί.

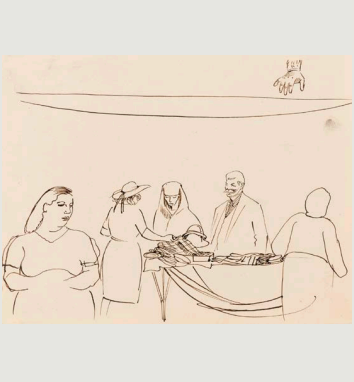

Πέντε φιγούρες, προσχέδιο για το «Γυναικοπάζαρο,1988-1989», μελάνι (22,5 x 17,5 εκ.)

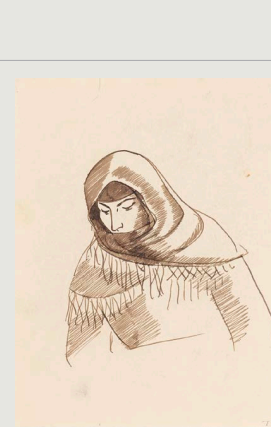

Γυναίκα με μαντήλα, Τούρκισσα, μελάνι, (17,2 x 14 εκ.)

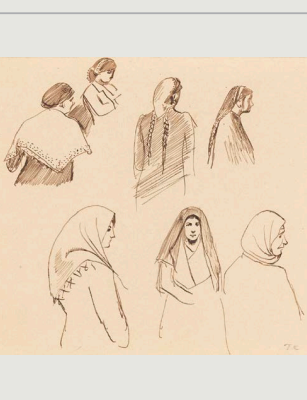

Επτά φιγούρες.
Μελάνι.
(15,3 x 18 εκ)

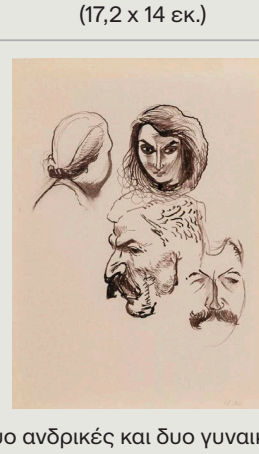

Δυο ανδρικές και δυο γυναικείες φιγούρες. Μελάνι σε γκρίζο χαρτί.
(25 x 18,7 εκ.)

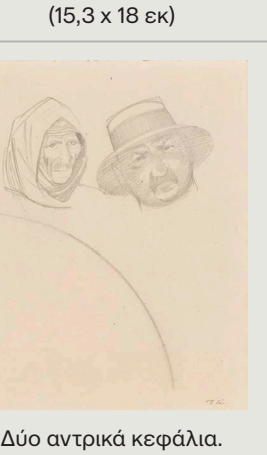

Δύο αντρικά κεφάλια.
Μολύβι.
(17,8 x 13,7 εκ.)

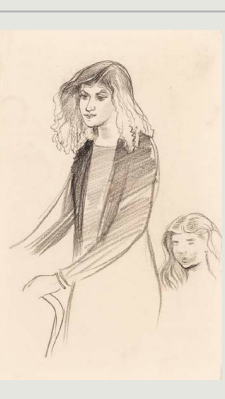

Νεαρή κοπέλα,
Μολύβι.
(22 x 14 εκ.)

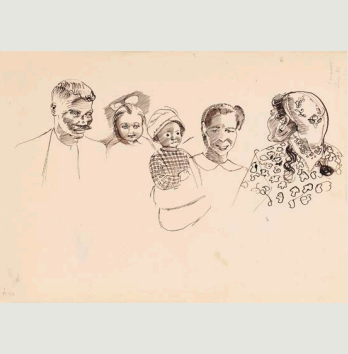

Προσχέδιο για το «Γυναικοπάζαρο».
Μελάνι.
(34,5 x 25 εκ.)

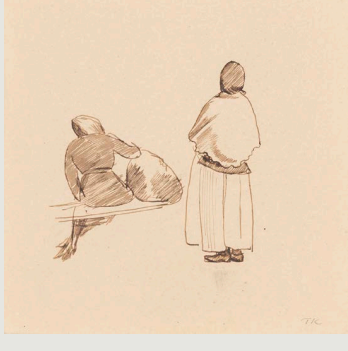

Γυναικείες φιγούρες.
Μελάνι.
(14,6 x 14,4 εκ.)

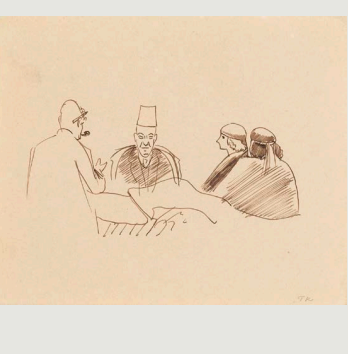

Δύο αντρικές και δύο γυναικείες φιγουρίτσες, άντρας με πίπα.
Μελάνι. (18,2 x 15,2 εκ.)

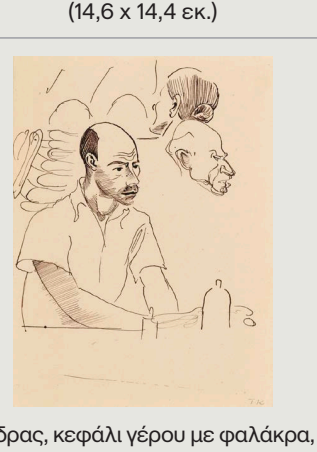

Άνδρας, κεφάλι γέρου με φαλάκρα, γυναικείο κεφάλι με κότσο.
Μελάνι. (18,2 x 13,5 εκ.)

Telemachos Kanthos
The Women's Bazaar

1988-89
Oil painting on plywood
1.37 x 3.40 m.
University of Cyprus Collection

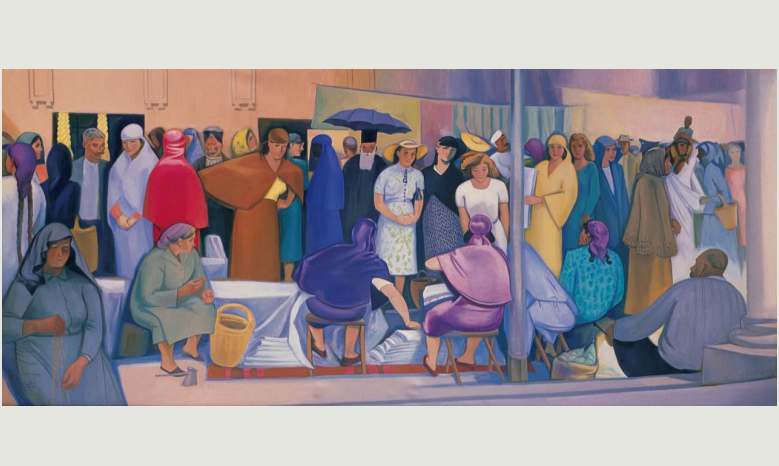

The Women's Bazaar (1988-89) is the last of six works in the series of the same name by Telemachos Kanthos [fig. 1]. The six oil paintings [figs. 2-6], created between 1967 and 1989, are the result of preparatory studies lasting about eight years (1942-50), during which time the artist completed numerous sketches and water colours on the theme of the Women's Bazaar of Nicosia. These oil paintings are accompanied by a seventh on the same subject [fig. 7], which was created in 1949 and is much smaller in dimension than the other six.

"Women's Bazaar" was the name of the open-air market that was held every Friday in Nicosia in the "Alhambra" area (formerly the Merchants' Club) at the end of Ledra Street at its junction with Ermou Street, then the main shopping street. Until 1958, the market was a meeting place for Greek and Turkish Cypriots and was called the "Women's Bazaar" because both customers and traders were mostly women. It is worth mentioning that the items sold in the Women's Bazaar were clothing, food, cooking utensils and many other things, mainly concerning women and their households. The market was a remnant of the Ottoman period which is why it was open every Friday, the holiday of the Turks. The visual effect was reminiscent of a great festival: dozens of temporary stalls were set up, on which the goods were placed and hundreds of buyers – mainly female – came and went, inspecting, haggling and buying.

The composition of the work

This open-air market was a meeting place for locals and passers-by until 1958, and at the same time the space where the artist was looking for stylistic and technical compositions among the figures and surrounding spaces. The Women's Bazaar was a theme that would occupy Kanthos for nearly forty years. The composition of the work is unfolded in a horizontal arrangement, while its dimensions are larger than the previous works of the related series. The artist places his figures in all parts of the painted composition. Female and male figures are arranged on different levels, some viewed from the front and some from the back. The composition is framed and defined within the surrounding space, such as the façade of a building in the background, as well as steps and columns, all creating the feeling of a theatrical stage. With its display of goods, the stall is a defining element of the arrangement of the figures: the foreground figures are seated with their backs to the viewer behind the stall, while the background figures are placed standing, facing the viewer.

The scene displays the artistry of the work in an open outdoor space whose light diffuses widely across the surface of the canvas, while the techniques of *chiaroscuro* are omitted. Without seeking the visual perception of volume, the artist delineates the forms with outlines, while for the surface content he uses flat and vivid colours, occasionally using light tones to depict the folds of clothing.

In this way, the expressive style of the composition is defined through the flatness and sculpting of the forms achieved by the way the colour is rendered. The artist uses colour with clarity and vibrancy. The whole composition is developed based on cold, complementary colours, specifically purple, and various tonal shades of blue. The smooth surface testifies to the sparing use of paint, yet without the colour losing its originality. The individuality of each figure, in terms of body posture, the direction of the gaze and its particular clothing, gives each one a sense of autonomy. Throughout the project, a rich amalgam of social and cultural characteristics, derived from the culture found in the Women's Bazaar, is displayed.

The sketches and the capturing of a moment in time

The sketches of the series depict women of various age groups – portraits, singly or in groups – drawn in pencil, charcoal or ink. Intimations of the figures' culture through their clothing are evident, while their silhouetted postures and facial expressiveness convey an immediacy that is a moment captured in time – the sketch, by definition, allows for immediate and rapid capture of the scene depicted. As a whole, the sketches function as scenes which the artist composes and integrates into the six oil paintings. *The Women's Bazaar* presented here is accompanied by five sketches of the subject in question. These sketches are individual or group portraits drawn in pencil, charcoal or ink, and depict women of various ages and cultural characteristics, directly rendering on paper the life of the Women's Bazaar and the identity of the place. Through this series, Kanthos transmits the multi-faceted concepts of female presence and their role in society.

The women of Cyprus and the Women's Bazaar

Women occupy the primary position in Kanthos' works on the theme of the Women's Bazaar. The admiration he had for them, both in terms their ethos and their ability, was inspiration enough for him to deal with this subject for decades. "In more peaceful times, the 40's and 50's in the Women's Bazaar, which I knew from my childhood around 1920," writes the artist, "I saw on many Fridays the brilliant assembly, the colourful festival with the Greek and Turkish 'sisterhood' side by side at their stalls preoccupied with buying and selling. All sorts of choice fabrics, multi-coloured alatziá [a durable cotton], white cloths, double cloths, traditional Cypriot seersucker cloth [taïstá: woven cloth often used for bedding], embroidery, coloured handkerchiefs decorated with lace work [of narrow-knit lacing] for Greek and Turkish women, silk yarn, silk cloths, a plethora of kinds. A hard worker, a weaver, an experienced craftswoman, a tradeswoman. Independent, courageous personality with a world of her own, with comfort and personal freedom. Responsible at least as much as a man, bearer and perpetuator of a long-standing cultural heritage".

The minimally delineated figurative composition is a consequence of the artist's concentration on the Women's Bazaar and his attempt to give, as Chrysanthos Christou underlines, "not so much the details as the particular atmosphere and spirit of the subject." The sartorial characteristics of the figures — dresses, skirts, hats, headscarves — identify the person's origin, occupation and age. Here, Kanthos pays special attention to the clothing of the head: women in Muslim headscarves (hijabs); some with headscarves in a more traditional Cypriot dress; others in more modern hats; a priest wearing his *kalimavkion* [priest's tall hat]; an official wearing his hat; Muslims wearing turbans; and young and old folk all make up the references that give the anthropological dimension to the work.

The perception and interpretation of a work of art is defined by the length of time between its creation and the moment of its viewing. Each epoch gives birth to its own works and the social conditions of each epoch simultaneously determine the way they are perceived and interpreted in the present context. *The Women's Bazaar* of Kanthos is distinguished by its timeless value to this day in terms of its subject matter, the historiography of the place and at the same time the emergence of the issue of cultural integration in the post-colonial conditions of the island. In this context, women and their actions remain at the centre of social, anthropological and artistic research and artwork to the present day.

Telemachos Kanthos: pioneer of Cypriot art

Telemachos Kanthos (1910-93) was born in Alona. He is considered one of the most important representatives of the first generation of Cypriot artists and of modernism in Cyprus. From 1929 to 1939 he studied at the School of Fine Arts in Athens specialising in painting and engraving. At the end of 1939 he returned to Cyprus, to his village, and devoted himself to his art, painting and creating woodcuts. From 1942 to 1948 he worked in the Cypriot theatre as a set designer and costume designer, which had a positive contribution to the development of his perception of three-dimensional space and colour. In 1950 he was appointed as an art teacher at the Pancyprian Gymnasium, where he taught for about twenty years. In addition to his contribution as an artist and educator, Kanthos was also actively involved in the artistic community of the place with a practical example being his part in establishing the Cyprus Chamber of Fine Arts (E.KA.TE.) in 1964.

Kanthos, like most pioneers of Cypriot art, followed the doctrines of his academic education and specifically the teachers he studied under. He studied under the painters Spyridon Vikatos and Dimitrios Biskinis, and the engraver Yiannis Kefallinos. His fellow students Yiannis Tsarouchis, Yiannis Moralis and Vasso Katraki were also decisive figures in his artistic career. While Kanthos' work was based on traditional themes and styles, he continued to be influenced by modern, Western-oriented standards. In his attempt to free himself from the morphoplastic stereotypes of academic art, the artist sought new stylistic means. So he turned for inspiration to movements and trends from the end of the 19th century and the beginning of the 20th, and specifically to the paintings of Paul Cézanne, establishing over the passage of time, his own visual style.

Painting and engraving were his main means of expression, while the Cypriot landscape, rural life and the world of the place have always defined the subject matter of his works, making his art "experiential", as he himself has coined it. Despite his preference for engraving during the time of his studies, the number of his paintings is far greater. More generally in Cyprus, painting was the most fertile of the visual media during the first decades of the 20th century. Kanthos was continuously engaged in painting until his death in 1993. His individual productions, his participation in group exhibitions, but above all his entire work are indications of his deep and sincere devotion to art. Both the restlessness of spirit and the insight that characterised him, make him an exponent of the pioneering – modernist – artistic trends of the time on the island.